

OSNOVNA ŠOLA ŽIRI

PRITRKAVANJE

Področje: etnologija
Raziskovalna naloga

Avtorja: Jakob VELKAVRH
Erazem STANONIK

Mentorica: Vlasta PEČELIN, prof. zgod., univ. dipl. soc. kulture
Somentorica: Andreja BOGATAJ, pru. geografije in zgodovine

Žiri, 2016

I KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL.....	2
2.1 KAKO SVA SE SREČALA S PRITRKAVANJEM.....	2
2.2 INTERVJU Z G. PRIMOŽEM OGRINOM, MENTORJEM PRITRKAVANJA V ŽIREH ..	3
2.3 GOSPOD VIKTOR ENIKO, DOLGOLETNI PRITRKOVALEC IZ ŽIROV ..	5
2.4 O PRITRKAVANJU.....	6
2.4.1 ZVONOVI ..	6
2.4.2 O PRITRKAVANJU ..	7
3 RAZISKOVALNI DEL	10
3.1 METODOLOGIJA	10
3.1.1 Opis vzorca raziskave	10
3.1.2 Opis merskega instrumenta.....	10
3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov.....	10
3.1.4 Obdelava podatkov.....	10
3.2 REZULTATI	10
4 RAZPRAVA.....	19
5 ZAKLJUČEK	20
6 VIRI IN LITERATURA.....	21
7 PRILOGE	

II KAZALO SLIK

Slika 1: Zvončki na katerih se učiva pritrkavati	3
Slika 2: Vinko Eniko, Žnidarčkov. Dolgoletni pritrkovalec iz Žirov	5
Slika 3: Zvonovi v žirovski farni cerkvi sv. Martina	6
Slika 4: Zvonika farne cerkve sv. Martina v Žireh.....	9

III KAZALO GRAFOV

Graf 1: Ali prepoznate melodijo - zvoke pritrkavanja od običajnega zvonjenja?	11
Graf 2: Kdaj se pritrkava?	12
Graf 3: Ali vam je zvok, melodija pritrkavanja všeč?	13
Graf 4: Pritrkavanje je del tradicije. Ali menite, da jo moramo ohraniti?	14
Graf 5: Ali ste že kdaj opazovali pritrkovalce pri pritrkavanju?	15
Graf 6: Ali poznate ime kakšnega pritrkovalca?	16
Graf 7: Ali ste že kdaj poizkusili pritrkavati?.....	17
Graf 8: Ali si želite naučiti veščine pritrkavanja?	17

IV KAZALO PRILOG

Anketa

Povzetek

Pritrkavanje z zvonovi je stara slovenska tradicija. V najinem domačem kraju, v Žireh in okolici, je veliko cerkva, iz katerih se ob prazničnih dneh razlegajo melodije pritrkavajočih zvonov. Tudi sama se učiva pritrkavati in to naju zelo veseli. Zanimalo naju je, koliko najini sokrajani in vrstniki iz šolskih klopi poznajo pritrkavanje, jim je všeč, ali bi se ga želeli tudi sami naučiti. Ugotovila sva, da odrasli pritrkavanje precej dobro poznajo, najini vrstniki pa imajo o njem še pomankljivo vedenje. Veseli naju mnenje večine, da je potrebno tradicijo pritrkavanja ohranjati naprej. Škoda le, da najini vrstniki po večini nimajo želje, da bi se te lepe večine tudi naučili.

Ključne besede: pritrkavanje, pritrkovelec, zvonjenje, zvon.

Abstract

"Pritrkavanje" (ringing bells in church) is old Slovenian tradition. In our hometown, in Žiri and the surrounding area there are many churches from which the festive tunes reverberate bells. We are also learning knocking on the bells and that makes us happy. We were interested in how our fellow townsmen and peers from school know this tradition, how they like it, if they might learn this tradition. We found that adults know "pritrkavanje" quite well, but our peers have insufficient knowledge. We are pleased upon the opinion of the majority, that it is necessary to continue to maintain the tradition of knocking on the church bells. A pity is that our peers mostly don't want to learn and continue this tradition.

1 UVOD

Za temo najine raziskovalne naloge sva izbrala pritrkavanje. Izbira teme ni bila težka, saj se oba že nekaj let učiva pritrkavati. To naju veseli, v tem uživava in rada opravljava to delo. Želela sva si še bolj spoznati to lepo slovensko tradicijo. Obenem sva želela ugotoviti, koliko najini sokrajani in najini sovrstniki iz šolskih klopi poznajo pritrkavanje, mu prisluhnejo, ali ločijo med pritrkavanjem in običajnim zvonjenjem. Misliva, da veliko ljudi sploh ne ve, kaj je pritrkavanje in se ne zavedajo, da je to pomemben ljudski običaj, ki oznanja večje praznike.

Cilj najine naloge je, da predvsem najini vrstniki spoznajo čarobnost pritrkavanja zvonov ter da spoznajo, da pritrkavanje ni "brezvezno" in se to ljudsko navado mora ohranjati. Mogoče bova koga tudi navdušila za učenje pritrkavanja.

Postavila sva naslednji hipotezi:

1. Večina ljudi ne loči razlike med pritrkavanjem in zvonjenjem.
2. Mladim je pritrkavanje všeč in se ga želijo naučiti.

Da bi si odgovorila na vsa vprašanja, sva najprej prebrala nekaj literature, ki nama jo je pomagal poiskati naš župnik, nekaj knjig sva našla v knjižnici. Opravila sva intervju z najinim učiteljem pritrkavanja g. Ogrinom in pogovor z dolgoletnim žirovskim pritrkovalcem g. Enikom. Sestavila sva anketo in jo razdelila odraslim in učencem naše osnovne šole. Rezultate najinega dela predstavlja v raziskovalni nalogi.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 KAKO SVA SE SREČALA S PRITRKAVANJEM

Vse se začne z vajo, tudi pritrkavanje. Pritrkavati sva začela že kot otroka. Stara sva bila 7 in 12 let.

Jakob: "Jaz sem začel pritrkavati že kot drugošolec s 7 leti. Za pritrkavanje me je navdušil stric, ki je bil glavni pritrkovalec v Žireh, dokler se ni preselil. Zvonove sem že od nekdaj rad poslušal, predvsem pa me je zanimalo, kako bi bilo pritrkavati. Presenečen sem bil tudi nad lepim razgledom z zvonika. Pritrkavanje mi je v veselje in rad sem na zvoniku."

Erazem: "Jaz pa sem začel pritrkavati lansko leto. Za pritrkavanje me je navdušil Jakob, ki je takrat že pritrkaval. Pritrkavanje me je vedno privlačilo in navduševalo, zato sem se odločil, da bi poizkusil tudi sam. Zvonove sem vedno občudoval in zanimalo me je, kako sploh pritrkavati na zvonove."

Pritrkovalci se najprej učimo pritrkavati na malih zvončkih v župnišču. Ti zvončki so iz bakra in so ob robovih okrašeni z raznimi vzorci. Uглаšeni so po določenih tonih. Visijo s premičnega lesenega ogrodja. Vaje na malih zvončkih imamo 1-2 krat na mesec. Na njih se učimo novih melodij in izboljšujemo ritem. Vaje trajajo približno eno uro. Če je župnišče zaklenjeno, imamo vaje pri Primožu doma, kjer igramo na kozarce. Za praznike pa odidemo v zvonik, kjer pritrkujemo na velikih zvonovih. Na zvonik lahko gre vsak, tudi če še nima izkušenj s pritrkavanjem. Ni določeno, koliko vaj moraš opraviti, da lahko greš zvonit v zvonik.

Pot v zvonik je malce naporna, saj do vrha vodijo le lesene stopnice. Prvič sva bila polna adrenalina in vznemirjenja, zato stopnicam ni bilo videti konca. Ko sva prišla na vrh, sva se čudila velikosti zvonov. Najprej sva samo poslušala in gledala, čez čas pa sva lahko tudi midva poskusila pritrkavati. Sprva nama ni šlo najbolje od rok. Najtežje je bilo pritrkavati, ker so bili kembli težki in nisva imela občutka zanje. Ampak z vajami sva postala boljša pritrkovalca in sedaj nama gre odlično.

Sedaj nama je v veselje pritrkavati in pri tem se tudi zabavava. Včasih pride trenutek nezbranosti in se hitro zmotiva. Ob takem slučaju se le zasmejimo in igramo dalje. Med daljšim pritrkavanjem greva do župnika po sok, da se med pavzo in po končanem pritrkavanju malo okrepčamo in osvežimo.

Pritrkavamo za večje cerkvene in državne praznike (božič, velika noč, novo leto, Marijino vnebovzetje, Martinovo ...), v farni cerkvi v Žireh ter v podružničnih cerkvah (Dobračeva, Ledinica, Goropeke, Breznica).

Pritrkuje lahko vsak, ki ima le malce posluha, predvsem pa mora biti vesten in redno prihajati na vaje in ob praznikih v zvonik. Pritrkavanje je zabavno, vendar moramo biti zbrani ter poslušati drug drugega, da ne pride do napak.

Slika 1: Zvončki, na katerih se učiva pritrkavati

2.2 INTERVJU Z G. PRIMOŽEM OGRINOM, MENTORJEM PRITRKAVANJA V ŽIREH

Opravila sva intervju z gospodom Primožem o njegovih spominih na pritrkavanje. Gospod Primož Ogrin je najin učitelj pritrkavanja. Uči naju novih melodij in naju hkrati spodbuja h pritrkavanju. O pritrkavanju veliko ve in to znanje prenaša tudi na naju. Intervju sva opravila na njegovem domu.

Jakob: *"Kaj je pritrkavanje?"*

G. Primož: "Pritrkavanje je udarjanje s kembljem na zvon oziroma na notranji obod zvona. Ustvarjajo se različne melodije. Lahko udarjamo na zvon, lahko pa tudi sam zvoni. Je tudi slavnostno zvonjenje."

Erazem: *"Kje in kdaj se je najprej začelo pritrkavati?"*

G. Primož: "Začetki pritrkavanja segajo daleč nazaj. To je slovenska tradicija in je najbolj razširjena v Sloveniji. Od kod izvira pritrkavanje, ne vem."

Jakob: *"V čem se razlikuje pritrkavanje nekoč in danes?"*

G. Primož: "Ko so igrali leteče melodije (ko zvon zvoni sam), so morali zvon poganjati ročno s pomočjo vrvi, danes pa na elektriko, ponekod pa tudi ročno zaradi boljšega ritma. Melodije so si identične oziroma se niso veliko spremenile. Danes so kemblji veliko lažji kot včasih."

Erazem: *"Katere so slovenske posebnosti pritrkavanja?"*

G. Primož: "Pritrkavanje je slovenska značilnost. Mislil sem, da je značilno samo za Slovenijo, ampak pritrkavajo tudi na Avstrijskem Koroškem, na Hvaru, v Nemčiji ter v Rusiji."

Ponekod zvonovi udarjajo hkrati, za Slovenijo pa je značilno, da zvonovi ne smejo hkrati udariti.“

Jakob: *“Kakšna je razlika med pritrkavanjem in zvonjenjem?”*

G. Primož: “Pri zvonjenju zvonove poženemo na elektriko, pri pritrkavanju pa se ročno s kemblijem udarja na zvon. Ponekod tudi sprogramirajo zvonove, da udarjajo po določenem ritmu.“

Erazem: *“Zakaj se pritrkava?”*

G. Primož: “Pritrkava se ob žegnanjih in ob cerkvenih praznikih. Zvonjenje vabi ljudi v cerkev. Pritrkavanje da prazniku nek poseben pomen. Ljudje se bolj vživijo v praznik.“

Jakob: *“Kdaj se pritrkava?”*

G. Primož: “Ob žegnanjih, novih mašah, pogrebih, cerkvenih praznikih. Ob žegnanjih se zvon sliši veselo, ob pogrebih pa žalostno.“

Erazem: *“Kdo lahko pritrkuje?”*

G. Primož: “Pitrkuje lahko vsak, ki ima vsaj malo posluha in ritma. Za pritrkavanje so potrebni štirje fantje. Sedaj pa pritrkava tudi veliko punc. Škofija za pritrkovalce izdaja posebne dovolilnice. Pitrkujejo tisti, ki imajo poseben odnos do zvonov, saj se zvon lahko razbije.“

Jakob: *“Kdaj ste se prvič srečali s pritrkavanjem?”*

G. Primož: “Pitrkavati sem začel pri 13. letih. Že kot otroci smo hodili na zvonik in ob tem smo se tudi učili. Z bratom sva skupaj poskušala pritrkavati. Učili so nas starejši, na majhne zvončke ali kozarce. Pitrkovalci smo se povezali ob obnovi zvonika, takrat smo tudi postali prava ekipa.“

Erazem: *“Kdo vas je navdušil za pritrkavanje?”*

G. Primož: “Kot otroka so me zvonovi privlačili, ko pa enkrat začneš, je pa težko nehati. Zvonovi imajo svoj čar.“

Jakob: *“Kdo vas je naučil pritrkavati?”*

G. Primož: “Starejši brat, starejši pritrkovalci, učil sem se iz pritrkovalskih knjig.“

Erazem: “Ali uživate v tem?”

G. Primož: “Ja, vedno.“

Jakob: *“Ali se vam zdi pritrkavanje težko?”*

G. Primož: “Fizično je kar naporno, pritrkujemo v vsakem vremenu. Potrebujemo glušnike, posledica neuporabe je naglušnost.“

Jakob, Erazem: “Hvala, da ste si vzeli čas in nama podali odgovore.“

2.3 GOSPOD VIKTOR ENIKO, DOLGOLETNI PRITRKOVALEC IZ ŽIROV

Obiskala sva tudi gospoda Viktorja Enika, ker je najstarejši pritrkovalec v Žireh in ve, kako so včasih pritrkavali. Viktor je iz rodbine Žnidrčkovih, ki so znani žirovski pritrkovalci. Povedal nama je tole:

“Zanimivo je, ko sem danes popoldan premišljeval, sem ugotovil, da v Žireh ni bilo nobenega pritrkovalca. Bili so le na Selu, Jarčji Dolini in na Dobračevi. Najstarejši pritrkovalci so bili Henrik, Aleš iz Jarčje Doline in naša rodbina Žnidarčkovih. Včasih na zvoniku ni bilo slušalk, zato smo si v ušesa zatlačili malo pocufane vrvi oziroma vate. Še preden sem začel hoditi v šolo, sem za očetom že hodil v zvonik poslušat pritrkovalce. Ko sem začel obiskovati šolo, sem bil že dovolj močan, da sem lahko gonil zvon. Kmalu je v Žireh začelo pritrkovati vse več ljudi. Eden izmed njih je bil tudi moj brat. Zanimivo pa je, da se nikoli nismo zmenili, kdaj bomo pritrkavali. Vsak je dobro vedel, kdaj je treba pritrkavati. Pritrkavali smo za obhajila, svete birme in druge cerkvene praznike. Nihče ni nikdar zamudil. Nismo znali veliko "komadov". Igrali smo take, ki se jih danes ne pritrkava več. Učili smo se tudi na manjših zvončkih v župnišču. Ko smo pritrkavali drugje, npr. na Svetih Treh Kraljih ali v Opalah, naših melodij sploh niso poznali. Pritrkavanje je bilo dokaj težko, saj smo pritrkavali vse ročno. Kembliji so bili veliko težji kot danes. Danes so kembliji blizu zvona, zato se po njih veliko lažje udarja, včasih pa so bili kembliji zelo dolgi in daleč stran od zvona. Taki zvonovi so še ohranjeni na Ledinici. Nekaj let nazaj so bila tudi pritrkovalska tekmovanja v farni cerkvi v Žireh, saj je bila najlepša. Za tekmovanje smo zvonove lepo očistili. V tistih časih, ko sem pritrkaval, je mene in brata lahko oče nagovarjal za pritrkavanje, ker sva bila domača. Če pa bi koga drugega nagovarjal in če bi se zvedelo, bi bilo pa že narobe. Včasih se je moral ata it zagovarjat celo na milico. Zdaj je pa to drugače.”

Slika 2: Vinko Eniko, Žnidarčkov. Dolgoletni pritrkovalec iz Žirov

2.4 O PRITRKAVANJU

2.4.1 ZVONOVİ

»Od leta 1300 pa vse do danes je po naših zvonikih zvonilo na tisoče zvonov. Veliko so jih žal pretopili za potrebe obeh svetovnih vojn, prenekateri zvon pa je bil uničen zaradi malomarnega ravnanja« (Celar, 2005). Največ zaslug za razvoj in uporabo zvonov imajo benediktinski menihi, ki so bili tudi prvi zvonarji in so zvonove tudi ulivali. Pri vseh narodih po celem svetu lahko najdemo našim zvončkom podobna glasbila, s katerimi so si dajali različna znamenja. V Evropski prostor so zvonovi prišli z Bližnjega vzhoda, preko Egipta na Apeninski polotok, od tod pa na Irsko. V 13. stol. je bilo pravilo, da je imel dober zvon tri glasove: glavni glas ob robu, kamor udarja kembelj, drugi glas v sredini in tretji glas blizu klobuka. Že do konca 14. stol. so se uveljavili štiri tipi zvonov: nonini, oktavni, septimni, sekstni. Najstarejši zvonovi so prihajali iz Benetk, pozneje tudi s Koroške. Ulivali so jih potujoči zvonarji, ki so hodili iz kraja v kraj in jih na samem mestu ulili. Najstarejši zvon pri nas hrani Narodni muzej v Ljubljani. Zanimivo je, da do 13. stol. ni bilo nobenega ulitega zvona. Glavno zvonarsko središče pri nas je sredi 15. stoletja postala Ljubljana, kjer se je zvonarska tradicija ohranjala vse do danes. Drugo pomembno zvonarsko mesto v 16. stoletju je bil Ptuj, od 17. do prve polovice 19. stoletja pa tudi Celje. Sredi 18. stoletja sta svojega zvonarja imela tudi Koper in Kranj. V Mariboru se je zvonarstvo pojavilo šele v drugi polovici 19. stoletja. Najmlajša zvonarna pri nas deluje od leta 1967 v okviru žalskega podjetja Ferralit, danes Feniks. Našim zvonovom sta največjo škodo povzročili obe svetovni vojni, saj so zvonove pretopili v topove (povzeto po Celar, 2005).

V žirovski farni cerkvi imamo dva zvonika. V levem zvoniku je samo en zvon, ki je tudi največji v Žireh in vseh podružnicah ter tehta 2968 kg. Ta zvon so kupili trije Žirovci in je uglašen na ton A. V desnem zvoniku pa imamo 4 zvonove (kot kaže slika 3), ki so od leve proti desni razvrščeni od najmanjšega do največjega. Najmanjši zvon so prinesli iz prejšnje cerkve in je iz 18. stol. (najstarejši), ostali zvonovi pa so novi, narejeni v Mariboru leta 1931. Najmanjši zvon tehta 430 kg, večji 676 kg, srednji 998 kg in največji v desnem zvoniku 1465 kg. Vsi zvonovi so bronasti.

Slika 3: Zvonovi v žirovski farni cerkvi sv. Martina

2.4.2 O PRITRKAVANJU

Pritrkavanje je posebna zvrst prazničnega in slovesnega zvonjenja, ki je slovenska tradicija. »Že ime "pritrkavanje" pove, da kembelj zvona na krilo ne udarja, ampak obenj trka. Pritrkovalec namreč njegov podaljšek priveže tako, da je njegova betica le 5 -10 cm proč od krila, potem pa v taktu poteguje vrv, s katero je podaljšek kemblja privezan, da pritrkava ob krilo« (Celar, 2005). Kakor v glasbi lahko tudi pritrkovalec spreminja ritem in dinamiko s pojemanjem in naraščanjem. Pritrkavanje zvonovom ne škodi, škodi jim le grobo in divje pritrkavanje. Če se pritrkovalci ravnaajo po pritrkovalskih pravilih (10 zapovedi za pritrkovalce), zvon nič ne trpi. Izvor pritrkavanja še danes ni znan. Najbrž izvira iz časa turških vpadov. Takrat so zvonovi služili predvsem za opozarjanje pred napadi Turkov. Verjetno so tako nastale nove melodije, ki so se prenašale iz roda v rod. Melodije se po pokrajinah zelo razlikujejo. Delimo jih na dve skupini:

- leteče melodije,
- stoječe melodije.

Pri letečih melodijah veliki zvon zvoniti in daje ritem, ostali zvonovi pa se priključijo zraven in dajejo melodijo. Pri stoječih melodijah so vsi zvonovi enakovredni. Vse zvonove se takrat udarja s kemblji. »Pritrkavanje je zelo zahtevno skupinsko muziciranje in zahteva številne vaje in prakso« (Celar, 2005). V slovenskih regijah poznamo več različnih imen za pritrkavanje, npr. nabijanje, klenkanje, priudarjanje, linganje, klotananje ...

Kdaj se sme in kdaj se ne sme pritrkavati?

Pritrkava se čez vse leto, razen med postnim in adventnim časom, ker se pripravljamo na praznike. Glavni namen pritrkavanja je polepšati praznike. Najbolj slovesne melodije se pritrkava med prazniki. Takrat izberemo najboljše melodije, pritrkavati pa začnemo že ob 5. uri zjutraj.

DESET ZAPOVEDI ZA PRITRKOVALCE

Ivan Mercina (1926) je v knjigi Slovenski pritrkovalec napisal deset zapovedi za pritrkovalce in cerkovnike. Tu so nekoliko posodobljene, saj se je v tem času v zvonikih že marsikaj spremenilo. Deset zapovedi za pritrkovalce in cerkovnike bi moral poznati vsak pritrkovalec, saj dajejo poglobljena navodila obnašanja pritrkovalca v zvoniku.

1. Ne puščaj k zvonovom pijancev, nasilnežev in otrok brez spremstva odraslih.
2. Pred pritrkavanjem vedno izklopite glavno stikalo za zvonjenje in bitje ure! Ne pritrkujte, ko na zvon bije ura. Po pritrkavanju ponovno vklopite glavno stikalo.
3. Za lažje pritrkavanje kembelj pripnite na upognjene lesene palice (ratelne), ki jih pritrdite v sredini zvonovskih korenin. Po pritrkavanju jih obvezno odstranite. Kemblja ne vežite na traverze ali tramove.
4. Ko začenjate v zvoniku zvoniti, roke proč od kemblja! Zvon sam mora zavihetati kembelj.
5. Ne dotikajte se zvonov, ko zvonijo, niti ko brenčijo, ne z roko in ne s kakšnim trdim ali mehkim predmetom! Z zvonovi smejo priti v dotik s kratkimi udarci le kemblji in urna kladiva.
6. Različna debelost zvonovega okrilja dovoljuje udarjanje le po najdebelejši plasti krila, kamor tolčeta kembelj in urino kladivo. Udarjanje sočasno drugod in z drugim orodjem, tudi lesenim, je za zvonove nevarno. Ne pritrkujte torej na dva zvonova ali celo en sam, temveč najmanj na tri!

7. Pri pritrkavanju obvezno uporabljajte naušnike ali druge dušilce zvoka, da si z njimi zamašite ušesa in si ne poškodujete sluha.
8. Udarjajte – pritrkujte – kratko, ne pritisnjeno, zmerno, bolje šibkejše kot zvon pri zvonjenju in sicer prav na istem mestu krila, kjer tolče kembelj zvonečega zvona.
9. Kolikor zvonov, toliko pritrkovalcev. En pritrkovalec ne pritrkuje hkrati na dva zvonova, ker kembelj ne more udarjati na mestu krila, kjer udarja med zvonjenjem.
10. Pomnite, da je bronasti zvon nežno in drago glasbilo in potrebuje zato največjo skrb.

TEHNIKA PRITRKAVANJA:

V glasbeni teoriji poznamo dva načina pritrkavanja: zaporedno in sočasno izvajanje. Glasbo zaporednih tonov imenujemo melodija, sočasnih pa harmonija.

- en pevec lahko s svojim glasom tvori le melodijo, ker lahko istočasno zapoje le en ton,
- več pevcev pa lahko tvori:
 - če pojejo vsi enoglasno, pojejo melodijo,
 - če pa pojejo dva ali več različnih glasov, pojejo dvo ali večglasno (prvi, drugi, tretji ... glas); vsak glas zase tvori svojo melodijo, vsi skupaj pa harmonijo.

V zvoniku imamo 4 zvonove, za popolno harmonijo pa rabimo vsaj 3 različne zvonove oziroma tone. Na Slovenskem nikjer ne najdemo navade, da bi zvonovi udarjali istočasno. To je tudi značilnost slovenskega pritrkavanja.

KDAJ SE PRITRKAVA:

- 24. decembra na božični sveti večer,
- 25. decembra na božič,
- 26. decembra na štefanovo,
- 31. decembra na silvestrovo ali drugi sveti večer,
- januarja na: novo leto, sveti večer pred svetimi tremi kralji, na svete tri kralje ali gospodovo razglašenje,
- februarja na svečnico,
- za veliko noč: veliki četrtek pri slavi, velika sobota pri slavi, velika noč, velikonočni ponedeljek,
- na belo nedeljo,
- maja na svetega Jožefa in ob začetku šmarnične pobožnosti,
- ob majniških pobožnostih (šmarnice),
- 31. maja ob zaključku šmarnic,
- na vnebohod,
- na binkošti,
- na sveto trojico,
- na sveto rešnje telo,
- na svetega Petra in Pavla,
- na veliki šmaren,
- na angelsko nedeljo,
- na mali šmaren,
- na zahvalno nedeljo,
- na nedeljo Kristusa Kralja (zaključek cerkvenega leta),
- na večer pred celodnevnim čaščenjem svetega rešnjega telesa,
- na dan celodnevnega čaščenja svetega rešnjega telesa,

- ob svetem obhajilu,
- ob sveti birmi,
- na novo mašo (srebrna, zlata, biserna, železna),
- ob posvetitvi novih zvonov.

ZVONIK

Obravnavamo ga kot solistični glasbeni inštrument oziroma kot del orkestra. Višji kot je zvonik, dlje se sliši glas zvonov, zato je priporočljiv visok zvonik. Kakovost glasu je najprej odvisna samo od zvona, ko pa je v zvoniku, k akustičnosti prispeva tudi gradbeni material in oblika prostora (zvonika). Da se zvok in vibracije ne prenašajo po ostalih gradbenih elementih, je zaželeno, da je zvonik ločen od preostalega dela cerkve. Zato so boljši samostojni zvoniki. »Do prostora za zvonove naj bo varen dostop (stopnice, najboljše lesene, da ne poslabšamo akustike prostora)« (Celar, 2005). Skozi čas so se zvoniki spreminjali, a njihov namen je vedno ostal isti: da se zvok zvonov širi daleč v okolico.

Zvonik žirovske farne cerkve sv. Martina je bil zgrajen leta 1912, to je istega leta, kot je bila zgrajena cerkev, saj so zvonik zgradili takoj zatem, ko so zgradili preostali del cerkve.

Slika 4: Zvonika farne cerkve sv. Martina v Žireh

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 METODOLOGIJA

Pri raziskavi sva uporabila teoretične metode dela:

- a) opisno metodo (študija in interpretacija že obstoječe literature),
- b) neeksperimentalno metodo (anketni vprašalnik, intervju).

3.1.1 Opis vzorca raziskave

Da bi prišla do zastavljenih ciljev v raziskovalni nalogi, sva anketirala 30 učencev osmega in devetega razreda žirovske osnovne šole ter 30 odraslih ljudi, ki so bili izbrani naključno. Učencem osmega razreda sva ankete razdelila midva, devetim razredom pa najini mentorici.

3.1.2 Opis merskega instrumenta

Do želenih rezultatov in ugotovitev sva prišla tako, da sva na podlagi zastavljenih hipotez sestavila anketni vprašalnik (priloga 1), opravila sva intervju in razgovor. Za začetek sva prebrala nekaj literature o pritrkavanju.

3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov

Ko sva se odločila za temo raziskovalne naloge in ko sva si zastavila raziskovalne hipoteze, sva najprej odšla do našega župnika in v krajevno knjižnico. Zbrala sva literaturo o pritrkavanju. Ta je bila osnova za teoretični del naloge. Nato sva sestavila anketo in jo razdelila osnovnošolcem ter odraslim. Opravila sva intervju (vnaprej pripravljena vprašanja) z najinim učiteljem pritrkavanja in razgovor z izkušenim žirovskim pritrkovalcem.

3.1.4 Obdelava podatkov

Ko sva dobila vrnjene ankete, sva jih razvrstila po starosti (učenci, odrasli). Podatke sva vnesla v Excel in jih na hitro preletela, da sva približno vedela, kakšni so odgovori. Pridobljene podatke iz anketnih vprašanj sva vnesla še v grafe. Stolpce v grafih sva razporedila v dve starostni skupini, odrasli in učenci. Iz grafov sva izpeljala razlage in utemeljitve.

3.2 REZULTATI

Rezultate, ki sva jih pridobila iz anketnih vprašanj, predstavljava v grafih in v besedilu v nadaljevanju naloge.

I. Poznavanje pritrkavanja

1. Kaj so anketiranci razumeli pod pojmom pritrkavanje?

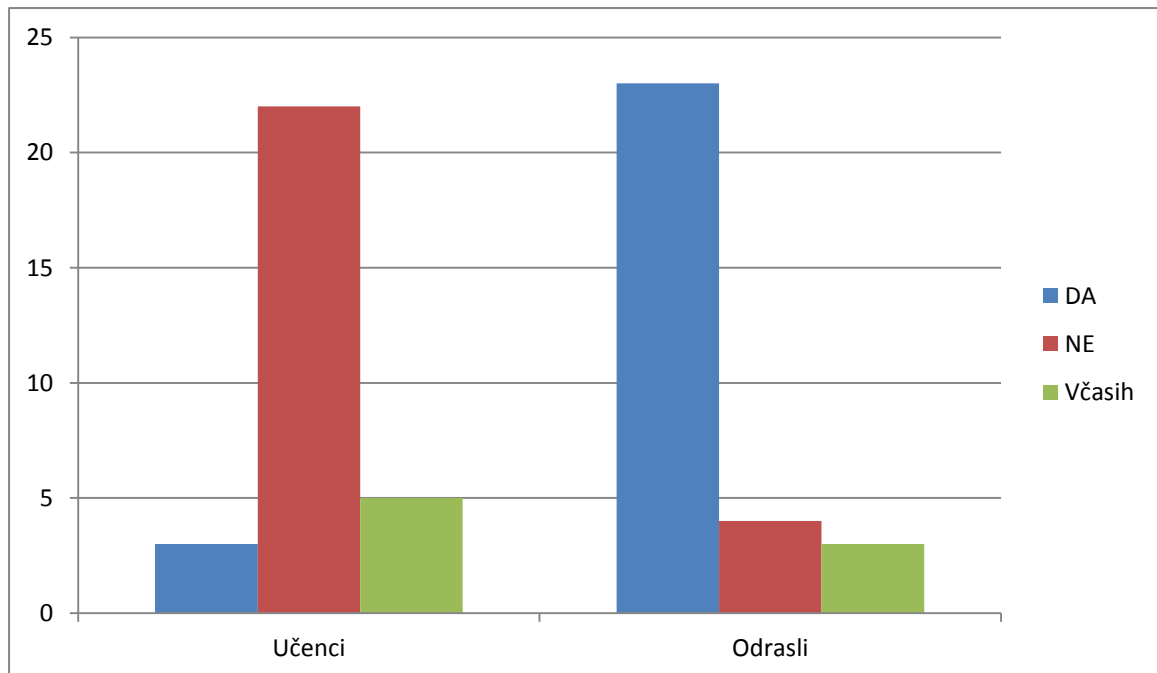
Odrasli:

Največ si jih pritrkavanje razlaga kot zvonjenje pred velikimi prazniki oziroma posebno pritrkavanje, ki oznanja praznik. Nekateri si to predstavljajo kot zvonjenje na zvonove, to so lepi, prijazni, prijetni zvoki pred prazniki in kot slovesno zvonjenje oziroma poseben ritem zvonjenja, drugi pa kot ritmično udarjanje po zvonovih, nekateri pa sploh ne vedo, kaj je pritrkavanje (3).

Učenci:

Pod pojmom pritrkavanje učenci pomislijo, da z nečim na nekaj pritrkavaš, ročno zvonjenje v "turnih" na cerkvah, za večje praznike in kot vesel dogodek v naši fari. Drugi pa pomislijo, da nekdo nekam trka, kot trkanje oziroma tolčenje po zvonovih in kot poseben način zvonjenja ob posebnem prazniku. Manjše število učencev (3) ne ve, kaj je pritrkavanje.

2. Prepoznavanje melodije – zvokov pritrkavanja

Graf 1: Ali prepoznate melodijo - zvoke pritrkavanja od običajnega zvonjenja?

Velika večina odraslih prepozna melodijo – zvoke pritrkavanja od običajnega zvonjenja. Medtem ko učenci, ki sva jih anketirala, v večini ne ločijo pritrkavanja od navadnega zvonjenja.

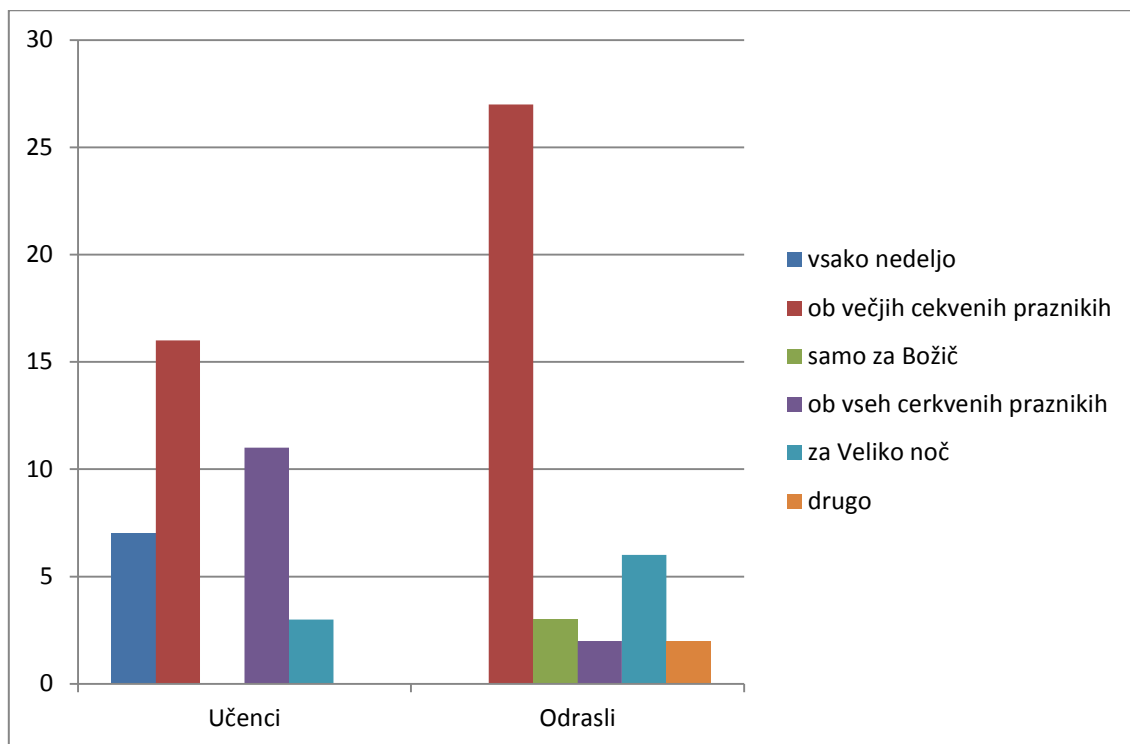
Odrasli ločijo pritrkavanja od navadnega zvonjenja:

- po ritmu in melodiji,
- zvonjenje se vklopi samo, pritrkavajo ljudje,
- zvonjenje je vedno enako, pri pritrkavanju pa so melodije,
- posebej izstopa ritem,
- pritrkavanje je bolj zahtevno, ritem in melodija se spreminjata, vse je bolj razigrano,
- pritrkujejo za božič in kakšen večji cerkveni praznik,
- pritrkavanje je bolj spevno, menjujejo se različni ritmi.

Učenci ločijo pritrkavanja od navadnega zvonjenja po tem da:

- pritrkovanje traja dlje kot običajno zvonjenje,
- ima bolj intenziven, globok, močan zvok,
- pritrkavanje ima drugačen zvok, različna melodija,
- navadno zvonjenje je bolj enakomerno in glasnejše,
- pritrkavanje je neenakomerno.

3. Kdaj se pritrkava

Graf 2: Kdaj se pritrkava?

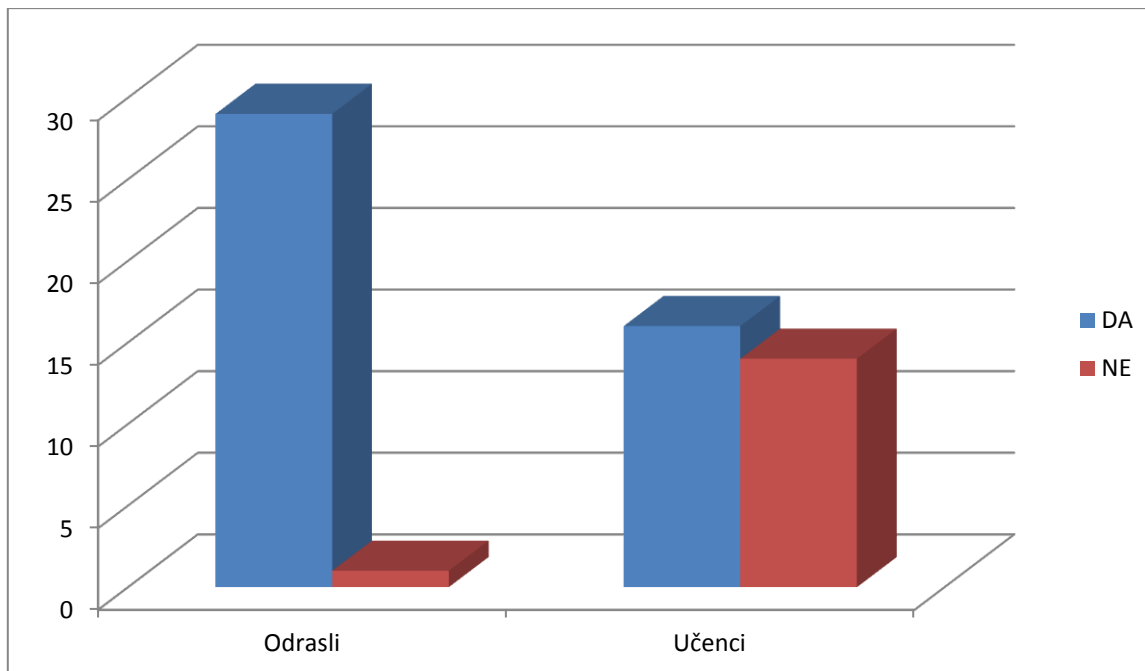
Večina učencev in odraslih misli, da se pritrkava ob večjih cerkvenih praznikih.

Odrasli so napisali, da se pritrkava tudi:

- ob obhajilu, birmi, smrti (ne povsod),
- razne krajevne slovesnosti (nove maše), poroka, ponekod tudi ob smrti.

II. Mnenje o pritrkavanju

1. Je melodija – zvok pritrkavanja anketirancem všeč?

Graf 3: Ali vam je zvok, melodija pritrkavanja všeč?

Veliki večini odraslih je pritrkavanje všeč. Izjeme so, ki ga ne marajo. Veliko učencem je pritrkavanje všeč. Jih je pa občutno več kot pri odraslih, ki ne marajo pritrkavanja.

Odrasli, ki jim je pritrkavanje všeč, so sledeče utemeljili svoj odgovor:

- ker je ritem, melodija prijetna za poslušanje,
- ker me pomirja,
- ne vem, pač malo drugače gre v ušesa kot navadno zvonjenje,
- je nekaj posebnega,
- zaradi veličastnosti,
- prazniku doda čar,
- pritrkavanje občutim kot lepo pesem, petje, ki pomirja ...

Odrasla oseba, ki ji pritrkavanje ni všeč, je utemeljila, da je od otroštva na to že pozabila.

Učenci, ki jim je pritrkavanje všeč, so sledeče utemeljili svoj odgovor:

- ker mi je zvok všeč,
- bolj prijetno, melodije se sliši,
- ker je nekaj prav posebnega,
- ne slišiš ga vsak dan,
- lepa melodija,
- me nekako pomirja ...

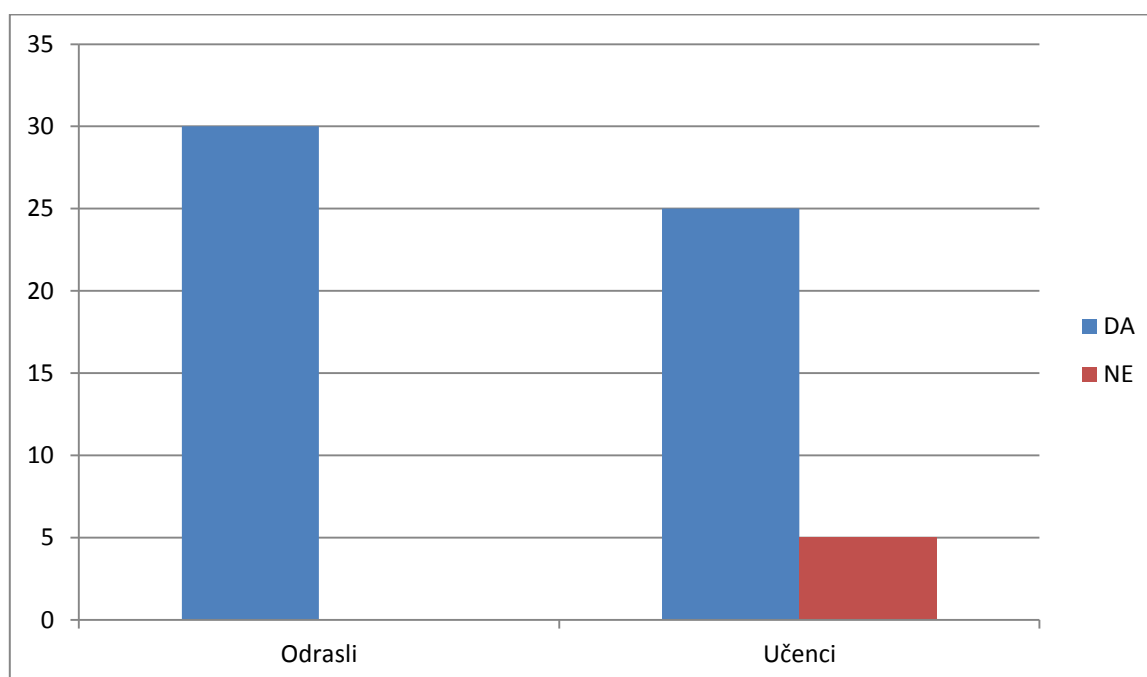
Učenci, ki jim pritrkavanje ni všeč, so svoje mnenje takole utemeljili:

- je prehrupno,
- ker je še nisem slišal,
- ker je čudno,
- bedna melodija,
- ker je zmeraj enaka.

2. Ali vam melodije pritrkavanja vzbujejo določena čustva? Kakšna?

Odrasli menijo, da poveča pomen praznika, so bolj veseli, bolj zadovoljni in bolj pozitivni. Nekaterim vzbujejo lepa čustva in veselje, počutijo se bolj veličastno in začutijo slovesnost veselja in prazničnosti, nekaterim (8) pa ne vzbuje nikakršnih čustev.

Učencem vzbuje veselje, jih pomirja in spomnijo se bližnjih. Petindvajsetim pa ne vzbuje nobenih čustev.

Graf 4: Pritrkavanje je del tradicije. Ali menite, da jo moramo ohraniti?

Vsi odrasli anketiranci so odgovorili z da. Tudi učenci se strinjajo, da je treba to tradicijo ohranjati. Le redkim (5) se zdi to nepomembno.

Odrasli, ki so odgovorili z da, so tako utemeljili svojo odločitev:

- treba jo je ohranjati in s tradicijo nadaljevati,
- tradicija, naše šege in navade so naše bogastvo, s katerim smo bolj samosvoji, prepoznavni in originalni,
- tradicije se je treba držati, da ne zamre, pa naj bo takšna ali drugačna,
- ne smemo dopustiti, da se to znanje izgubi: je del slovenske kulture, tradicije,
- vsaka tradicija ima nek globok pomen,

- stare običaje je treba ohranjati,
- ker je del naše prepoznavnosti.

Učenci, ki se jim zdi ohranjanje tradicije pomembno, so svoje mnenje tako utemeljili:

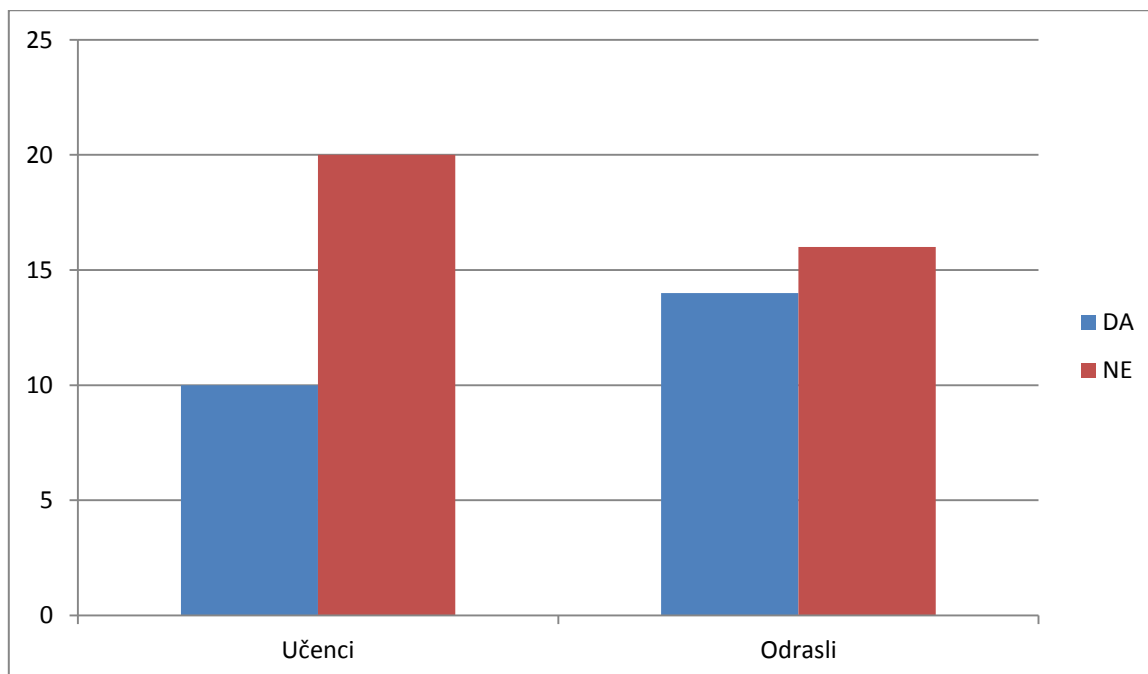
- ker moramo ohraniti kulturo,
- že veliko let poznamo pritrkavanje in ga moramo ohraniti še naprej,
- da se bo to delalo še v naslednjih stoletjih,
- tradicijo je treba ohraniti za vedno,
- ker je lepše poslušati pritrkovalce kot avtomatsko nastavitev zvonjenja med delovnimi dnevi ali ob navadnih nedeljah,
- ker je lepo, saj so že včasih pritrkavali,
- je prav, da kultura traja.

Učenci, katerim se ohranjanje tradicije pritrkavanja ne zdi pomembno, so to utemeljili tako:

- to je brez veze,
- ne vem,
- ni potrebno.

III. Znanje pritrkavanja

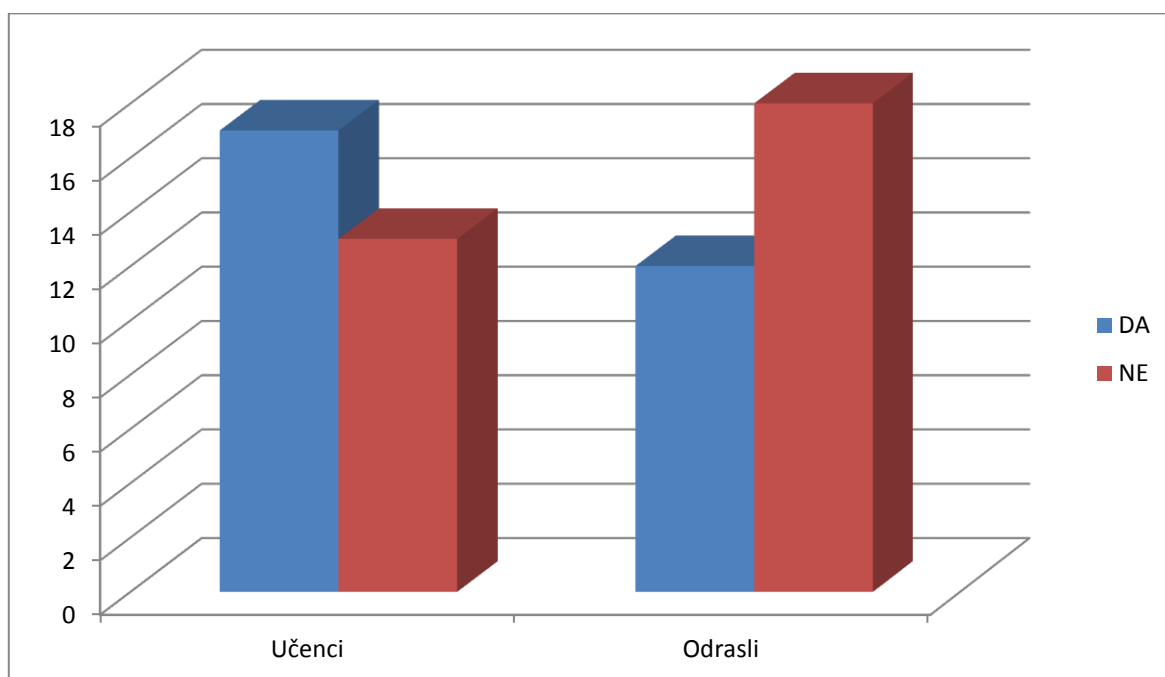
1. Ali ste že kdaj opazovali pritrkovalce pri pritrkavanju

Graf 5: Ali ste že kdaj opazovali pritrkovalce pri pritrkavanju?

Med tistimi, ki so že opazovali pritrkovalce pri pritrkavanju, je več odraslih kot učencev. Precejšen pa je delež tistih, ki pritrkavanja še niso videli.

2. Poznavanje pritrkovalcev

Graf 6: Ali poznate ime kakšnega pritrkovalca?

Več učencev kot odraslih pozna vsaj enega pritrkovalca.

Odrasli so napisali imena naslednjih pritrkovalcev:

- Jakob Velkavrh, Erazem Stanonik, Anže Čelik, Lucija Žakelj, Primož Ogrin, Peter Banič, Edvard Vidmar, Jože Eniko, Viktor Eniko, Ciril Eniko, Martin Eniko, Jože Primožič.

Učenci pa poznajo:

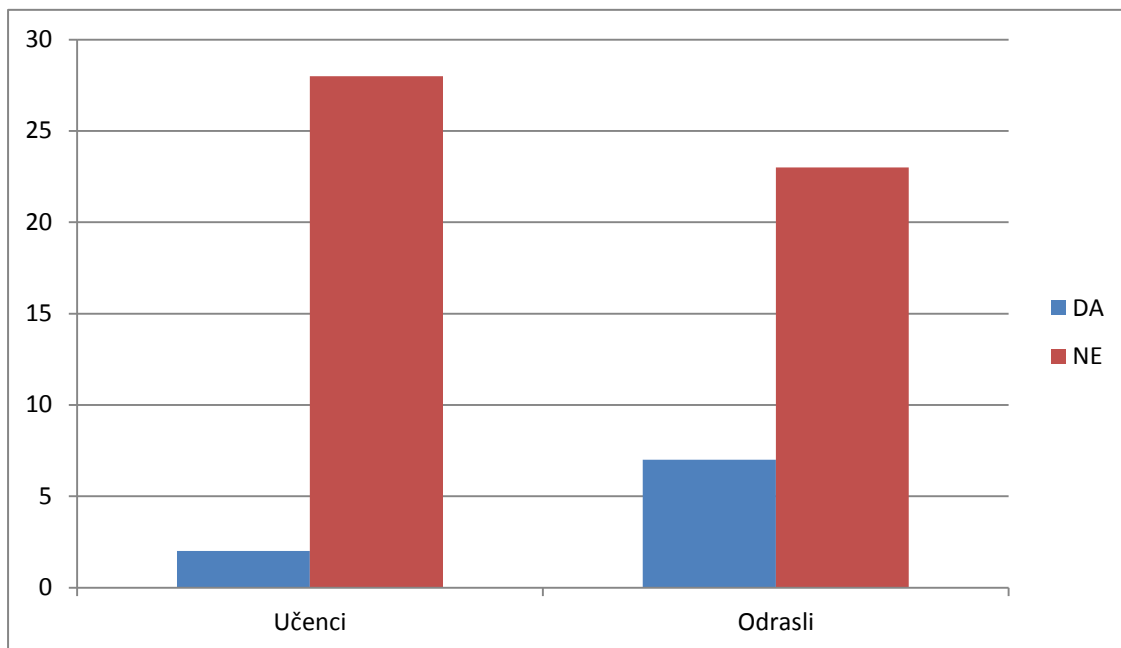
- Erazem Stanonik, Jakob Velkavrh, Lucija, Primož, Vinko Eniko, Martin Eniko.

3. Kdo lahko postane pritrkovalec/ka?

Odrasli menijo, da vsak, ki ima občutek za ritem, posluš in vsak, ki ima veselje, čas in željo. Drugi pa so odgovorili, da vsak, ki je pripravljen vaditi, vsem, ki je všeč zvok zvona in da lahko pritrkavajo mladi in starejši. Nekaj jih odgovora na to vprašanje ne ve oziroma menijo, da vsak, ne glede na sposobnosti.

Večina učencev misli, da lahko vsak postane pritrkovalec. Ostali pa, da vsak, ki je vsaj malo nadarjen za glasbo, kdor hodi v cerkev in kdor je moški. Veliko učencev tudi ne ve, kaj je pritrkavanje.

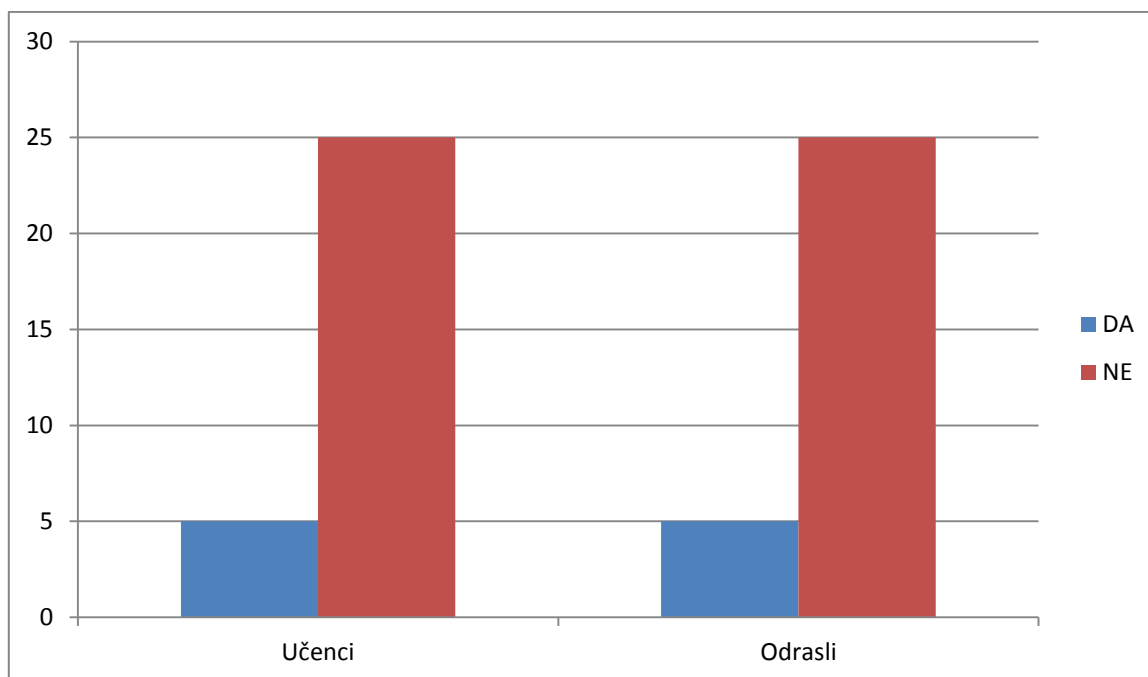
4. Ali so anketiranci že kdaj poizkusili pritrkavati?

Graf 7: Ali ste že kdaj poizkusili pritrkavati?

Večina učencev in odraslih še ni poizkusila pritrkavati. Med tistimi, ki so se seznanili s to veščino, je več odraslih.

5. Ali si anketiranci želijo naučiti veščine pritrkavanja

Graf 8: Ali si želite naučiti veščine pritrkavanja?

Večina vprašanih obeh starostnih skupin nima želje po učenju pritrkavanja. Odrasli, ki si želijo naučiti veščine pritrkavanja, so navedli sledeče razloge zakaj:

- mogoče bi bilo zanimivo,
- več znaš, več veljaš,
- izostriti moram svoje učenje,
- vsako znanje je enkrat koristno,
- ker že znam, bi pa moral svoje znanje osvežiti.

Odrasli, ki si ne želijo naučiti pritrkavati:

- sem že prestar,
- naj mladi ustvarjajo,
- ker nimam kondicije v rokah,
- sem premlad,
- nikoli nisem razmišljala o tem, to je zanimiva ideja,
- nimam interesa,
- za to si moraš vzeti čas.

Učenci, ki si želijo pritrkavati, so svojo željo tako utemeljili:

- ker je verjetno zanimivo,
- me veseli,
- ker mi je všeč,
- rad bi vedel, kako se to dela.

Učenci, ki se znanja pritrkavanja ne želijo naučiti, so napisali:

- nimam želje,
- ker me to ne zanima,
- ker me to ne veseli,
- ni mi všeč,
- ker nima pomena,
- rad ga poslušam, a ga ne bi izvajal.

4 RAZPRAVA

Ugotovila sva, da ima večina anketirancev pomankljivo znanje o pritrkavanju. Odrasli poznajo razliko med pritrkavanjem in zvonjenjem, medtem ko jo mlajša generacija večinoma ne prepozna.

Prav tako starejša generacija večinoma ve, ob katerih priložnostih se pritrkava, medtem ko je mlajša generacija o tem manj seznanjena. Verjetno je neznanje pri najinih vrstnikih posledica tega, da se pri verouku, v šoli (kot del spoznavanja slovenske tradicije) in tudi v družini še nismo ali se premalo pogovarjamo o tej lepi tradiciji. Življenje mladih, ki živimo v elektronski dobi, je verjetno bolj usmerjeno v sporočila modernih medijev kot v tradicijo.

Ugotovila sva, da starejšo generacijo pritrkavanje spominja na nekaj lepega, prazničnega, mogoče so to spomini na čas njihove mladosti, mlajšim pa pomeni veliko manj.

Veseli pa naju, da se mladim in starejšim zdi pritrkavanje pomemben del tradicije in se strinjajo, da jo moramo ohranjati in z njo nadaljevati. Tudi midva sva se med raziskovalnim delom veliko novega naučila, kar malo ponosna pa sva na to, da sva za učenje pritrkavanja navdušila enega sovrstnika. Tako je bil dosežen eden izmed ciljev, ki sva si jih postavila na začetku dela.

Misliva, da sva cilje dosegla, saj sedaj vrstniki bolj razumejo, da se pritrkavanje splača ohraniti in nadaljevati in razumejo, da pojem pritrkavanje ni le udarjanje na zvonove, ampak je veliko več.

V celotni raziskovalni nalogi sva se zagotovo tudi veliko naučila, predvsem iz pogovorov, intervjujev, iz anket pa sva izvedela mnenja someščanov o pritrkavanju.

5 ZAKLJUČEK

Tradicija je tista, ki nas bogati in povezuje z generacijami, ki jih že dolgo ni med nami. Je del dediščine, za katero moramo skrbeti in jo ohranjati za prihodnje rodove. Tudi midva ohranjava del te tradicije tako, da sva vestna pritrkovalca. Tekom raziskovalnega dela sva prišla do ideje, da bi v šoli pritrkavanje predstavila najinim sošolcem in ostalim vrstnikom ter s tem pripomogla k boljšemu poznavanju namena pritrkavanja.

Meniva, da bo najina raziskovalna naloga lahko uporabna in poučna za vse, ki jo bodo prebrali. Ugotavljava pa, da bi bilo dobro, če bi raziskavo razširila še na mestno okolje in bi naredila primerjavo med podeželjem in mestom. Zanimivo bi bilo izvedeti, koliko o pritrkavanju vedo meščani npr. v Kranju ali Ljubljani, kako spoštujejo to tradicijo ... Misliva, da je pritrkavanje bolj cenjeno na podeželju kot v mestu. Lahko pa se tudi motiva.

Ostalo nama je še, da potrdiva ali ovrževa hipoteze.

1. *Večina ljudi ne loči razlike med pritrkavanjem in zvonjenjem.*

POTRJENA

Ugotovila sva, da res večina anketirancev ne loči pritrkavanja od navadnega zvonjenja.

2. Mladim je pritrkavanje všeč in se ga želijo naučiti.

OVRŽENA

Ker sva sama vestna pritrkovalca, sva menila, da je mladim pritrkavanje všeč in da se ga želijo naučiti. Ugotovila pa sva, da ga večina niti ne loči od navadnega zvonjenja, niti nimajo želje, da se veččine naučijo.

6 VIRI IN LITERATURA

1. Celar J. *Pritrkavanje: projektna naloga*. Ljubljana: Zavod svetega Stanislava. Škofijska klasična gimnazija, 2005.
2. Česen M. *Postani pritrkovalec zvonov*. Šola Sveta gora, 2002.
3. Kovačič M. *Pritrkavanje nekoč in danes*. FolklorNIK: glasilo Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti, namenjeno poustvarjalcem ljudskega izročila. Ljubljana: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, 2005, letnik 1, številka 1, str. 8-11.
4. Kovačič M. *Pritrkavanje. Nacionalna posebnost ali umišljena tradicija?* Traditiones: zbornik Inštituta za slovensko narodopisje in Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU, 2009, letnik 38, številka 1, str. 287-307.
5. Lavrinec K. *Pritrkavanje s pomočjo avtomata: Raziskovalna naloga*. Škofja Loka, 1997.
6. Mercina I. *Slovenski pritrkovavec: Navodilo za pritrkavanje cerkvenih zvonov po številkah*. Gorica: Katoliška knjigarna, 1926.
7. Eniko V. Ustni vir: Žiri, 2015.
8. Ogrin P. Ustni vir: Žiri, 2015.
9. Zajec A. Ustni vir: Žiri, 2016.

7 PRILOGE

ANKETA

Spoštovani občani, občanke! Sva Erazem Stanonik in Jakob Velkavrh, učenca 8. razreda, in delava raziskovalno nalogo, v kateri raziskujeva vedenje in mnenje občanov o poznavanju PRITRKAVANJA po cerkvah. Prosiva vas, da izpolnite vprašalnik in s tem pripomorete k najini raziskovalni nalogi. Anketa je anonimna. Že vnaprej se vam lepo zahvaljujema.

Ustrezno obkroži: učenec/ka starši stari starši

1. Poznavanje pritrkavanja

1. Kaj **razumete** pod pojmom pritrkavanje? _____

2. Ali **prepoznate** melodijo – zvoke pritrkavanja od običajnega zvonjenja?

DA – vedno NE VČASIH

Če ste odgovorili z DA ali VČASIH, napišite razliko med pritrkavanjem in "običajnim" zvonjenjem. Po čem ju ločite?

3. Kdaj se pritrkava?

a) vsako nedeljo	b) ob večjih cerkvenih praznikih
c) samo za božič	d) ob vseh cerkvenih praznikih
e) za veliko noč	f) drugo

Če ste obkrožili možnost DRUGO, ob katerih dnevih/praznikih natančno se pritrkava?

2. Mnenje o pritrkavanju

1. Ali vam je zvok, melodija pritrkavanja všeč?

DA NE

Utemeljite svojo odločitev. Zakaj DA oziroma NE?

2. Ali vam melodije pritrkavanja vzbujajo določena čustva? Kakšna?

3. Pritrkavanje je del tradicije. Ali menite, da jo moramo ohranjati?

DA

NE

Utemeljite svojo odločitev.

3. Znanje pritrkavanja

1. Ali ste že kdaj opazovali pritrkovalce pri zvonjenju?

DA

NE

2. Kakšno je vaše mnenje o učenju – znanju veščine pritrkovalca/ke? Npr. je zahtevno, potrebno je veliko vaje, enostavno ...

3. Kdo lahko postane pritrkovalec/ka?

4. Ali poznate ime kakšnega pritrkovalca/ke?

DA

NE

Če ste obkrožili DA, napišite njihova imena. _____

5. Ali ste že kdaj poskusili pritrkavati?

DA

NE

6. Ali si želite naučiti veščine pritrkavanja?

DA

NE

Utemeljite svojo odločitev.
